

جرايم عليه حيثيت

در حقوق جزای افغانستان

غلام حيدر رضايي

سرشناسه: رضایی، غلام حیدر، ۱۳۴۵
 عنوان و نام پدید آورنده: جرایم علیه حیثیت در حقوق جزای افغانستان / غلام حیدر رضایی
 مشخصات نشر: کابل، انتشارات دانشگاه کاتب / چاپ اول، زمستان ۱۳۹۴
 مشخصات ظاهری: قطع رقعی / ۲۲۳ ص
 موضوع: حقوق جزای اختصاصی
 موضوع به انگلیسی: Crimes against reputation

نام کتاب: جرایم علیه حیثیت در حقوق جزای افغانستان
 نویسنده: غلام حیدر رضایی
 ناشر: انتشارات دانشگاه کاتب
 ویراستار: عبدالله محمدی
 برگ آرا و طراح جلد: نشر واژه
 چاپ اول: زمستان ۱۳۹۴
 تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه
 چاپ: نشر واژه
 قیمت: ۲۰۰ افغانی
 آدرس دانشگاه کاتب: کابل، سرک دارالامان، روبروی لیسه حبیبيه

تمامی حقوق مادی و معنوی اثر برای ناشر محفوظ است. تکثیر و تولید آن به هر صورت (چاپ، کپی، عکس، انتشار الکترونیکی و غیره) اخلاقاً نادرست و قانوناً ممنوع است. با متخلف برخورد قانونی صورت می گیرد.

مراکز پخش و فروش:

شعبه اول: کابل، چهارراهی پل سرخ، مارکیت ملی، دکان شماره ۱۷، نشر واژه، ۰۷۸۰۷۴۷۳۶۷
 شعبه دوم: کابل، چوک شهید مزاری، مارکیت محمدی، دکان شماره ۳۵، نشر واژه، ۰۷۴۴۰۲۹۵۷۰

فهرست

سخن ناشر.....	۱۳
پیشگفتار.....	۱۵
مقدمه.....	۱۹

بخش اول: جرایم علیه حیثیت در باب حدود

فصل اول: زنای به عنف و اکراه.....	۲۷
طرح بحث.....	۲۹
مبحث اول: ارکان زنای به عنف و اکراه.....	۳۱
۱. رکن قانونی.....	۳۱
۲. رکن مادی.....	۳۲
۱- ۲. رفتار فیزیکی مرتکب.....	۳۲
۲- ۲. شرایط لازم برای تحقق جرم زنای به عنف و اکراه.....	۳۴
الف) شرایط صدق اکراه.....	۳۶
ب) انواع اکراه.....	۸۳
۳. رکن معنوی.....	۴۹

مبحث دوم: مجازات زناى به عنف و لواحق آن.....	۵۱
۱. مجازات زناى به عنف و اکراه.....	۵۱
۲. لواحق حکم مجازات زناى به عنف و اکراه.....	۵۹
۱-۲. تعدد و تکرار.....	۵۹
۲-۲. مجازات شروع به زناى به عنف و اکراه.....	۵۹
۳-۲. مجازات معاونت در زناى به عنف و اکراه.....	۶۰
۴-۲. اثبات قضایى زناى به عنف.....	۶۱
۵-۲. ماهیت جرم زناى به عنف و اکراه.....	۶۵
فصل دوم: قذف.....	۶۷
طرح بحث.....	۶۹
مبحث اول: ارکان تشکیل دهنده جرم قذف.....	۷۲
۱. رکن قانونی جرم قذف.....	۷۲
۱-۱. تعریف قذف.....	۷۲
الف) تعریف قذف از دیدگاه فقیهان امامیه.....	۷۳
ب) تعریف قذف از دیدگاه فقیهان احناف.....	۷۵
۲-۱. مواد قانونی مربوط به جرم قذف.....	۷۸
۲. رکن مادی جرم قذف.....	۷۹
۱-۲. رفتار فیزیکی مرتکب قذف.....	۷۹
۲-۲. شرایط تحقق جرم قذف.....	۷۹
۳. رکن معنوی جرم قذف.....	۹۳
۱-۳. علم مرتکب به معنای لفظ.....	۹۳
۲-۳. قصد مرتکب در انتساب.....	۹۳
مبحث دوم: مجازات جرم قذف و لواحق آن.....	۹۵

۹۵	۱. مجازات قذف
۹۵	۱-۱. مجازات ساده
۹۵	۱-۲. مجازات تبعی
۹۶	۱-۳. مجازات مشدد
۱۰۰	۲. لواحق مجازات قذف
۱۰۰	۲-۱. عوامل سقوط حدّ قذف
۱۰۳	۲-۲. مجازات شروع در جرم قذف
۱۰۴	۲-۳. مجازات معاونت در قذف
۱۰۴	۲-۴. اثبات قضایی جرم قذف
۱۰۶	۲-۵. ماهیت جرم قذف

بخش دوم: جرایم علیه حیثیت در باب تعزیرات

۱۱۱	فصل اول: توهین
۱۱۳	طرح بحث
۱۱۷	مبحث اول: ارکان تشکیل دهنده جرم توهین
۱۱۷	۱. رکن قانونی جرم توهین
۱۱۷	۱-۱. تعریف توهین
۱۱۹	۱-۲. ملاک توهین بودن رفتار
۱۲۱	۱-۳. مواد قانونی مربوط به توهین
۱۲۲	۲. رکن مادی جرم توهین
۱۲۳	۲-۱. رفتار فیزیکی جرم توهین
۱۲۵	۲-۲. شرایط لازم برای تحقق جرم توهین
۱۳۱	۲-۳. نتیجه در جرم توهین

۳. رکن معنوی جرم توهین ۱۳۲
- مبحث دوم: مجازات جرم توهین ۱۳۴
۱. مجازات ساده ۱۳۴
۲. مجازات مشدد ۱۳۶
- ۱-۲. تشدید مجازات به اعتبار شخص مورد اهانت ۱۳۶
- ۲-۲. تشدید مجازات به اعتبار وسیله ۱۴۰
- ۲-۳. تشدید مجازات به اعتبار قداست طرف توهین ۱۴۱
- ماهیت جرم توهین ۱۴۲
- فصل دوم: افترا ۱۴۵**
- طرح بحث ۱۴۷
- مبحث اول: ارکان تشکیل دهنده جرم افترا ۱۴۹
۱. رکن قانونی جرم افترا ۱۴۹
- ۱-۱. تعریف افترا ۱۴۹
- ۱-۲. مواد قانونی جرم افترا ۱۵۳
۲. رکن مادی جرم افترا ۱۵۴
- ۱-۲. رفتار فیزیکی جرم افترا ۱۵۵
- ۲-۲. شرایط لازم برای تحقق جرم افترا ۱۵۷
۳. رکن معنوی جرم افترا ۱۶۴
- ۱-۳. علم مفتری به جرم بودن عمل افترا ۱۶۴
- ۲-۳. قصد مفتری در افترا ۱۶۵
- ۳-۳. علم مفتری به عدم ارتکاب ۱۶۵
- مبحث دوم: مجازات جرم افترا ولواحق آن ۱۶۷
۱. مجازات جرم افترا ۱۶۷

۱-۱. مجازات افترا به اعتبار موضوع ۱۶۷

۱-۲. مجازات افترا به اعتبار نوع رفتار فیزیکی ۱۶۸

۱-۳. مجازات افترا به اعتبار تعدد ۱۶۹

۲. لواحق مجازات افترا ۱۷۰

۲-۱. شرکت و معاونت در جرم افترا ۱۷۰

۲-۲. ماهیت جرم افترا ۱۷۱

۲-۳. گذشت شاکی ۱۷۱

۲-۴. دعوای ضرر و زیان مادی و معنوی ۱۷۱

فصل سوم: افشای سِرّ ۱۷۳

طرح بحث ۱۷۵

مبحث اول: مفاهیم و کلیات ۱۷۷

۱. مفاهیم ۱۷۷

۱-۱. تعریف افشای سِرّ ۱۷۷

۱-۲. تعریف افشای سِرّ حرفه‌ای ۱۷۹

۲. کلیات ۱۸۰

۲-۱. ملاک شناسایی سِرّ حرفه‌ای ۱۸۰

۲-۲. مبنای تعهد اشخاص به حفظ سِرّ حرفه‌ای ۱۸۰

۲-۳. حدود سِرّ حرفه‌ای ۱۸۱

۲-۴. مبنای جرم قلمداد کردن افشای سِرّ حرفه‌ای ۱۸۲

مبحث دوم: ارکان تشکیل دهنده جرم افشای سِرّ ۱۸۴

۱. رکن قانونی جرم افشای سِرّ ۱۸۴

۱-۱. اموری مصرّح در قوانین افغانستان ۱۸۴

۱-۲. امور سِرّی غیر مصرّح در قانون افغانستان ۱۸۶

- ۱-۳. مقصود از مصرّ‌جهای قانونی جواز افشای سرّ ۱۸۷
- ۱-۴. موارد قانونی جواز افشای سرّ ۱۸۸
۲. رکن مادی جرم افشای سرّ ۱۹۱
- ۲-۱. رفتار فیزیکی جرم افشای سرّ ۱۹۱
- ۲-۲. شرایط لازم برای تحقق جرم افشای سرّ ۱۹۲
- ۲-۳. نتیجه در جرم افشای سرّ ۱۹۶
۳. رکن معنوی جرم افشای سرّ ۱۹۶
- ۳-۱. علم ۱۹۶
- ۳-۲. اراده و قصد ۱۹۷
- مبحث سوم: مجازات افشای سرّ و لواحق آن ۱۹۹
۱. مجازات افشای سرّ ۱۹۹
- ۱-۱. مجازات ساده ۱۹۹
- ۱-۲. مجازات مشدد ۲۰۱
- الف) تعدد مادی ۲۰۱
- ب) تعدد معنوی ۲۰۲
۲. لواحق مجازات افشای سرّ ۲۰۳
- ۲-۱. انتشار جریان رسیدگی به جرایم اطفال ۲۰۳
- ۲-۲. معاونت در جرم افشای سرّ ۲۰۳
- ۲-۳. شروع به جرم افشای سرّ ۲۰۴
- ۲-۴. ماهیت جرم افشای سرّ ۲۰۴
- منابع و مأخذ ۲۰۶

تقدیم به

تمام مجاهدان راه حیثیت و کرامت انسانی.
برادر شهیدم «شیخ غلام علی منیر» که در دفاع از مکتب
اسلام و استقلال افغانستان، مظلومانه در زندان پلچرخی،
توسط کمونیست‌ها به شهادت رسید و ۳۶ سال است که
محل دفنش از دیدگان مخفی ولی یاد او قلب‌های ما را
روشنایی می‌بخشد.

سخن ناشر

با نگاهی به جوامع پیشرفته، در می‌یابیم که یکی از کلیدهای رشد و ترقی چشم‌گیر این مراجع، تحقیقات و بررسی‌های مستند علمی آنان است. آنان از طریق کشف دانش نو، نه تنها از میزان نادانی‌های خود کاسته‌اند، بلکه در پیش‌بینی‌های‌شان مستدل‌تر و چیره‌تر، و در انجام امور، مجهزتر شده‌اند. نکته مهم‌تر در این امر، نشر نتایج و یافته‌های تحقیقات‌شان است. انتشار یافته‌ها و نتایج، موجب افزایش سطح دانش و اطلاعات سایر جوامع و همچنین باعث معرفی نویسندگان و پژوهشگران شده است. به خاطر اهمیت تحقیق و نشر آثار علمی، امروزه یکی از ملاک‌های رتبه‌بندی سیستم‌های علمی، تعداد مقالات و آثار علمی چاپ‌شده در آن کشور و سیستم علمی است. با توجه به این موضوع، دانشگاه کاتب همیشه توجه خاصی به تحقیقات و نشر آثار علمی اساتید داشته و دارد. جدی‌ترین اولویت در طرح‌های استراژیک، برنامه‌ریزی براساس نتایج تحقیقات بوده است. دانشگاه کاتب تاکنون به این امر توجه داشته و تلاش دارد که علاوه بر افزایش دانش و توانمندی‌های محصلان، به افزایش دانش و اطلاعات جامعه هم توجه کند. بر این اساس دانشگاه کاتب مدیریت تحقیقات علمی را ایجاد کرده است.

یکی از مشکلات اساسی در دانشگاه‌ها و مؤسسات تحصیلات عالی در افغانستان،

کمبود منابع درسی برای محصلان است. تعداد مؤسسات تحصیلات عالی هر روز رو به افزایش است و رشته‌های جدید تحصیلی ایجاد می‌گردند و هم‌چنین سرفصل‌های جدید و منابع درسی برای محصلان معرفی می‌گردند. از آنجایی که فرهنگ نگارش، چاپ و نشر کتاب در افغانستان پیشرفت نیافته است، دانشجویان در جهت تهیه منابع سرگردان‌اند. به همین جهت مدیریت تحقیقات علمی دانشگاه کاتب با ایجاد مرکز انتشارات، تلاش دارد که با حمایت از استادان و نویسندگان و چاپ کتاب‌های درسی، خلأ موجود در سیستم‌های علمی تحصیلات عالی را پر کند. حاصل این تلاش تاکنون تهیه و چاپ مجلات و کتاب‌های درسی و غیر درسی بوده است.

مدیریت تحقیقات علمی دانشگاه کاتب با نشر آثار علمی معیاری و استاندارد امید به آن دارد که یک الگوی مناسب برای سایر مراکز علمی باشد، و این دانشگاه از نشر و چاپ کتاب‌های درسی و غیر درسی حمایت می‌کند. علاقه‌مندان و دوست‌داران علم و دانش می‌توانند از طریق وب‌سایت ذیل از اخبار و تازه‌های نشر دانشگاه کاتب باخبر شوند:

www.kateb.edu.af/rm

دکتر سید جعفر احمدی

مدیر تحقیقات علمی دانشگاه کاتب

پیشگفتار

هر انسانی یک شخصیت مادی دارد و یک شخصیت معنوی؛ هر دوی اینها تحت حمایت و دفاع قانونگذار هستند. جرم قلمداد کردن رفتارهایی مانند قتل عمد و غیر عمد، ضرب و جرح و سقط جنین برای صیانت از شخصیت مادی و جسمانی انسان است که باید از هر گونه تعرضی در امان بماند و جرم قلمداد نمودن اقداماتی همچون اختطاف، تهدید، زنا، به عنف، قذف، توهین، افترا، افشای سر و... جهت حمایت از شخصیت معنوی انسان است. رفتارهایی که تخریب و انهدام شخصیت معنوی اشخاص را هدف می‌گیرد، در حقوق جزای اختصاصی ۱ تحت عنوان «جرایم علیه اشخاص»، تدریس می‌شود. جرایم علیه اشخاص، به دو دسته تقسیم می‌گردد: الف) جرایم علیه تمامیت جسمانی اشخاص: جرایمی هستند که مستقیماً به سلامت جسمانی اشخاص، لطمه وارد می‌کند و منجر به ایراد صدمات بدنی بر شخص می‌گردند.

ب) جرایم علیه تمامیت معنوی اشخاص: جرایمی هستند که ضرر و زیان ناشی از آن، جسمی و بدنی نیست، بلکه روحی و معنوی است؛ به عبارت دیگر، جرایمی هستند که به شخصیت معنوی اشخاص آسیب وارد می‌نمایند؛ این جرایم، خود به جرایم علیه آزادی (تهدید، اختطاف و بازداشت غیرقانونی) و جرایم علیه حیثیت

(زنای به عنف، قذف، توهین، افترا و افشای سر)، تقسیم می‌گردند. آنچه در این اثر مورد بحث قرار می‌گیرد، جرایم و تعدّیات علیه حیثیت اشخاص است. جرایم علیه حیثیت از جرایم بسیار شایع و خطرناک هستند؛ زیرا این جرایم، آبرو، شرف و منزلت اجتماعی اشخاص را هدف قرار می‌دهند و به همین لحاظ، ضروری است که قانون‌گذار همانطوری که تمامیت جسمانی اشخاص را مورد حمایت قرار می‌دهد، از حیثیت و اعتبار اجتماعی اشخاص نیز حمایت جدی نماید. در قوانین اساسی و جزایی کشورها، از جمله در قانون اساسی و قوانین جزای کشور ما، حمایت از شخصیت معنوی اشخاص مورد توجه قرار گرفته است و اقداماتی که بر شخصیت و حیثیت افراد لطمه وارد می‌سازند، جرم تلقی می‌گردند و بر مرتکب آن، مجازات اعمال می‌شود. تبیین جرایم علیه حیثیت در این اثر، بر اساس قوانین موضوعه کشور و نیز در برخی از مصادیق آن، منابع فقهی (فقه حنفی و امامیه) انجام گرفته است و در منابع فقهی سعی گردیده است مستقیماً به منابع معتبر فقهی مراجعه شود و نظرات مختلف فقهی از هر دو مذهب فقهی مطرح گردد. همچنین با توجه به تجربه‌ی سالیان تدریس در مؤسسه تحصیلات عالی گوهرشاد، دانشگاه کاتب و دانشگاه جامعه المصطفی العالمیه (شعبه کابل)، تلاش گردیده است که مطالب به ادبیات ساده و روان اما به صورت مستدل بیان گردد، تا دانشجوی دوره‌ی لیسانس حقوق، ضمن آشنایی با نظرات حقوقدانان و فقیهان، مطالب را صحیح دریافت نماید. ولی از آنجایی که هیچ اثری خالی از نقایص و اشتباه نخواهد بود و این اثر نیز به لحاظ اینکه کار جدیدی است، بدون شک همراه با نقایص زیادی خواهد بود. لذا پیشاپیش از خوانندگان عزیز، پوزش می‌خواهم و امیدوارم که با راهنمایی و یادآوری نقایص و اشتباهات، موجب کمال این اثر گردند و زمینه‌ی رشد علمی را در عرصه حقوق جزای افغانستان فراهم سازند.

در پایان ایزد منان را بسیار سپاسگزارم که توفیق عنایت فرمود تا اثر حاضر آماده

شود و در دسترس جامعه حقوقی کشور قرار گیرد. از اساتید ارجمند و دانشجویان عزیزی که مشوق این جانب در تدوین این اثر بوده‌اند و نیز فرزندانم شعیب که زحمات زیادی را در این راستا متحمل شده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را دارم. همچنین از رئیس محترم بخش تحقیقات علمی دانشگاه کاتب، جناب استاد نوری و همکاران ایشان، نهایت سپاس را دارم که زمینه چاپ این اثر را فراهم کردند.

میزان ۱۳۹۴

غلامحیدر رضایی

عضو هیأت علمی موسسه‌ی تحصیلات عالی گوهرشاد

مقدمه

شایسته و بایسته است که پیش از شروع به مباحث اصلی کتاب، به چند مطلب مقدماتی اشاره گردد و این مطالب عبارتند از: تبیین مفهوم جرم، مفهوم حیثیت، ممنوعیت هتک حیثیت اشخاص و ساختار مطالب کتاب.

الف - مفهوم جرم

۱. مفهوم لغوی جرم: جرم از ماده (جرم) از باب ثلاثی مجرد: جَرَمٌ، یَجْرِمُ، جَرِماً و جِراماً (بر وزن ضَرَبٌ، یضْرِبُ) به معنای: بریدن، گناه کردن، و کسب کردن آمده است. جرم (به ضم اول) به معنای گناه و جمع آن اجرام و جروم است و اسم فاعل آن (جارم، به معنای جانی و گناهکار است. جَرِمَةٌ بر وزن کلمه، به معنای گناه و جَرِیم یعنی گناهکار و نیز به معنای خرما یا انگور بریده و خشک است.^۱

«جریمه»: در زبان فارسی، جریمه برابر با جزای نقدی است ولی در عربی «جریمه» معادل لغوی «جرم» است و برابر با جزای نقدی، در عربی «غرامت» است.^۲

باب افعال «جرم» یعنی گناه کردن، چنانکه گویند: «أَجْرَمَ» یعنی گناه کرد. اسم

۱ - محمد باقر محقق، دائرة الفرائد در فرهنگ قرآن، انتشارات بعثت، چاپ اول، ۱۳۶۴، ج ۵، صص ۹۲-۹۳.
۲ - یعقوب حوری، واژه تفصیلی فقه جزاء مشهد: دانشگاه علوم اسلامی رضوی، چاپ اول، ۱۳۸۴، ص ۱۳۸.

فاعل آن: «الْمُجْرِمِ»: گناهکار و جدا شده از حق به سوی باطل.^۱ راغب در مفردات میگوید: «اصل جرم به فتح اَوَّل (جیم) به معنای قطع ثمره از درخت است (به تعبیر امروزی، چیدن و کندن میوه به صورت نارس و کال است) و این واژه برای اکتساب هر کار ناپسند و زشت استعاره گرفته شده است.^۲ در قاموس قرآن در معنای لغوی جرم گفته شده است: «در معنای جرم (به فتح اَوَّل) سه قول است قطع، حمل و کسب. ولی قطع معنای اَوَّلی و مشهور آن است و «جُرم» به ضم اَوَّل، به معنای گناه از همین ماده است و گناه را بدان سبب جرم گویند که شخص را از سعادت و رحمت قطع می‌کند و گناهکار را مجرم می‌گوییم؛ زیرا در اثر گناه، خود را از رحمت و سعادت و راه صحیح انسانیت قطع میکند».^۳

۲. مفهوم فقهی جرم: در تعریف جرم، فقیهان اتفاق نظر ندارند و تعاریف مختلفی از آن ارائه داده‌اند:

- ۱- ۲. برخی جرم را به ارتکاب فعل حرام و ترك واجب الهی تعریف کرده‌اند.^۴
- ۲- ۲. ماوردی میگوید: «جرم در شریعت اسلام، عبارت است از محظورات شرعی که خداوند برای آن عقاب حدی یا تعزیری، در نظر گرفته است».^۵ محظورات شرعی یا از طریق انجام عملی که از آن نهی شده است تحقق میپذیرد و یا از طریق ترك عملی که به انجام آن امر شده است. توصیف محظورات به صفت شرعی اشاره به این نکته است که جرم باید از ناحیه شارع معین شود. بنابراین از دید «ماوردی»

۱- فخرالدین الطریحی، مجمع البحرین، تحقیق احمد الحسینی، بیروت: مؤسسه الوفاء، چاپ دوم، ۱۴۰۳ هجری قمری - ۱۹۸۳ م، ج ۶، ص ۲۸.

۲- مفردات الفاظ القرآن، تحقیق: صفوان عدنان داودی، دمشق: دارالقلم، بیروت: الدار السامیه، چاپ اول، ۱۴۱۶ هجری قمری - ۱۹۹۶ م، ص ۱۹۲.

۳- سید علی اکبر قرشی، قاموس قرآن، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ج ۱ و ۲، ص ۲۸.

۴- سید ابوالقاسم خویی، مبانی تکملة المنهاج، قم، مؤسسه آثار الامام الخوئی، ۱۴۲۲ق، ج ۲، ص ۳۳۷.

۵- محمد بن الحسن ماوردی، الاحکام السلطانیة، بینا، ج ۱، ص ۲۵۷.

جرم انجام حرام یا ترك واجبى است که انجام یا ترك آن دارای مجازات است. به عبارت دیگر، جرم، فعل یا ترك فعلی است که شریعت آن را تحریم و برای آن مجازات تعیین کرده است.^۱

۲-۳. عده‌ای از فقیهان، تعریف جرم را بسط داده‌اند و ارتکاب هر عملی ممنوعی را جرم دانسته‌اند، خواه منع آن از ناحیه شارع باشد یا از سوی حاکم اسلامی.^۲ چنانچه در گزارش کنفرانس اجرای حقوق کیفراسلامی، در عربستان نیز شبیه همین معنا اختیار شده است: «جرم: مخالفت اوامر و نواهی کتاب و سنت، یا ارتکاب عملی است که به تباهی فرد یا جامعه بیانجامد. هر جرمی را کیفری است که شارع به آن، تصریح کرده باشد و یا اختیار آن را به ولی امر یا قاضی سپرده باشد».^۳

۳. مفهوم اخلاقی جرم: علما و طرفداران مکتب عدالت مطلقه جرم را «هر فعل مغایر اخلاق و عدالت» تعریف کرده‌اند. از دید امانوئل کانت (فیلسوف آلمانی که از پایه‌گذاران مکتب عدالت مطلقه به شمار میرود)، جرم و بزه پدیده‌ای است زیان‌بخش و مجرم کسی است که دستورهای اخلاقی رازیر پا میگذارد و در نتیجه، نظم اخلاقی جامعه را دچار آشفتگی و نابسامانی میسازد.^۴ پیروان این مکتب، اجرای مجازات را در مورد مجرم، عین صواب میدانند؛ زیرا او گناه کرده و سزاوار عقاب است. و معتقدند که عدالت و اخلاق، ایجاب می‌کند که مجرم کیفر داده شود. لذا اگر فایده‌های نیز برای جامعه، متصور نباشد، اجرای آن، به لحاظ تجاوز به حریم اخلاق و عدالت ضرورت است.^۵

۱ - عبدالقادر عوده، حقوق جنایی اسلام بر اساس مذاهب پنجگانه (با تعلیقات مرحوم سید اسماعیل صدر)، ترجمه اکبر غفوری، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی، چاپ دوم، ۱۳۷۹، ج ۱، ص ۹۱.

۲ - سید عبدالکریم موسوی اردبیلی، فقه الحدود و التعزیرات، ص ۷۶.

۳ - ابوالقاسم گرگی «گزارش علمی کنفرانس اجرای حقوق کیفر اسلام و اثر آن در مبارزه با جرایم»، نشریه مؤسسه حقوق تطبیقی، شماره ۲، سال ۱۳۵۵، ص ۱۲۶.

۴ - محمدعلی اردبیلی، حقوق جزای عمومی، تهران: نشر میزان، چاپ ششم، ۱۳۸۳، ج ۱، ص ۱۱۹.

۵ - رضا نوربها، زمینه حقوق جزای عمومی، تهران: کتابخانه گنج دانش، چاپ شانزدهم، ۱۳۸۵، ص ۱۱۰.

۴. مفهوم جرم‌شناسی جرم: در جرم‌شناسی، علی‌الاصول جرم به تمام اعمال ضدّ اجتماعی یا تنشهایی که جامعه را دستخوش آسیب می‌کند، خواه موجب آن‌ها علت‌های روانی باشد یا اجتماعی، اطلاق میگردد. برخی از دانشمندان جرم‌شناسی، جرم را به هر فعل یا ترك فعل زیان‌آور فردی یا گروهی و اعمال ضدّ اجتماعی و هر رفتار و حالتی که مخلّ نظم اجتماعی و معایر شؤن انسانی باشد، تعریف کرده‌اند؛ هرچند قوانین جزایی، متعّرض آن نشده باشند.^۱ بنابراین با توجّه به تعریف فوق، به انحرافات نیز جرم اطلاق می‌شود.

۵. مفهوم حقوقی جرم: در قوانین جزایی افغانستان، تعریفی از جرم نشده است بلکه قانونگذار فقط در ماده ۲ قانون جزا افغانستان: «هیچ عملی، جرم شمرده نمی‌شود مگر به موجب قانون» و همچنین در ماده ۲۷ قانون اساسی افغانستان: «هیچ عملی جرم شمرده نمی‌شود مگر به حکم قانونی که قبل از ارتکاب آن، نافذ گردیده باشد...» به وصف قانونی بودن جرم که از اوصاف اصلی آن میباشد، اشاره کرده است و این وصف نمیتواند ماهیت و مختصّات جرم را نشان بدهد؛ زیرا تمام خصوصیات جرم در این وصف منعکس نیست. اما دانشمندان حقوق در کشورهای مختلف، جرم را تقریباً اینگونه تعریف میکنند: «فعل یا ترك فعلی است که توسط قانون پیش‌بینی شده و مجازات بر آن تعلق گرفته و قابل استناد به فاعل آن است».^۲

ب) مفهوم حیثیت

واژه‌نگاران، برای حیثیت، معانی زیر را متذکر شده‌اند:

۱. دیدگاه، نقطه نظر، ادلّه قانونی، وضع، اسلوب؛^۳

۱ - مهدی کینیا، مبانی جرم‌شناسی، تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، چاپ هشتم، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۱۸.

۲ - رضا نوربها، پیشین، ص ۱۳۶.

۳ - آذرتاش آذرتوش، فرهنگ معاصر عربی - فارسی بر اساس فرهنگ عربی - انگلیسی هانس ورا (تهران، نشر نی، ج ۴،

۱۳۸۳)، ص ۱۵۲.

۲. حرمت، شأن و مقام؛^۱

۳. اعتبار، وجهه اجتماعی و آبرو؛^۲ ارزش و اعتبار اجتماعی که باعث سربلندی و خوشنامی شخص می‌شود.^۳

مقصود از «حیثیت» در این نوشتار، همان معنای سومی است. به این بیان که جایگاه و موقعیت ارزشی شخص، در میان اعضای خانواده و نزدیکان و جامعه، اعتبار، یا آبرو و یا حیثیت، نامیده می‌شود.

ج) ممنوعیت هتک حیثیت انسانها در اسلام و نظام حقوق بشری

از نظر اسلام، انسان برترین و با ارزش‌ترین موجود عالم است؛ خداوند از روح خود در او دمیده و فرشتگان را مأمور به سجده بر او کرده^۴ و نافرمانی ابلیس در سجده بر آدم را موجب طرد و گمراهی ابلیس معرفی نموده^۵ و او را به عنوان خلیفه خود در زمین برگزیده است.^۶ خداوند در مقام تکریم شخصیت او می‌فرماید: «ما فرزندان آدم را بسیار گرامی داشتیم و آنان را بر خشکی و دریا مسلط ساختیم و از پاکی‌ها روزی‌شان دادیم و بر بسیاری از مخلوقات برتری و فضیلت بخشیدیم».^۷

شأن و مقام انسانی تا بدانجا بالاست که اگر انسان حرمت خود را حفظ کند و

۱ - عبدالنبی قیم، فرهنگ معاصر عربی - فارسی (تهران: فرهنگ معاصر، چ ۵، ۱۳۸۵)، ص ۲۴۹.

۲ - همان.

۳ - حسین انوری، فرهنگ بزرگ سخن، تهران، سخن، ۱۳۸۱، ص ۲۶۰۵. اصولاً می‌توان گفت که حیثیت مورد بحث، معادل همان عرض است و عرض واژه‌ای است که به معنای: «آبرو، ناموس، شرف، قدر، مقام، اعتبار، خوی نیکو و اخلاق پسندیده» به کار رفته است. محمد بندر ریگی، فرهنگ بندرریگی - عربی به فارسی، تهران، علمی، چ ۱، ۱۳۷۸، ص ۱۳۸۹. سید محمد مرتضی حسینی زبیدی، تاج العروس من جواهر القاموس، تحقیق عبدالکریم عزباوی، دارالهدایه، ۱۳۹۹ق - ۱۹۷۹م، صص ۳۹۶-۳۹۵.

۴ - سوره حجر / ۲۹.

۵ - سوره اسرا / ۶۱ - ۶۵.

۶ - سوره بقره / ۳۰.

۷ - سوره اسرا / ۷۰.

حرکت تکاملی را به درستی ببیند به جایی می‌رسد که از ملانکه هم بالاتر می‌رود و به چنان موقعیت ارجمندی می‌نشیند که در خیال نمی‌گنجد. «رسد آدمی به جایی که به جز خدا نبیند - بنگر که تا چه حد است مقام آدمیت».^۱

انسان با چنین موقعیت و جایگاه ممتازی که دارد هم سلامت جسمانی او مورد تأکید است و باید از هرگونه تعرض مصون بماند؛^۲ و هم اموال و متعلقات او دارای احترام است که باید از تجاوز و تعدی دیگران در امان باشد.^۳ از این مهمتر و بالاتر حفظ حرمت و حیثیت اجتماعی افراد است که در اسلام مورد احترام ویژه است و بر صیانت از آن تأکید زیادی شده است.^۴ منهدم کردن و ترور شخصیت اجتماعی و حیثیت اشخاص به هیچوجه مورد تأیید اسلام نیست بلکه آنهایی را که شخصیت و حیثیت اجتماعی دیگران را مورد گستاخی قرار می‌دهند، هشدار داده و آن را نوعی اعلان مبارزه با خدا و عامل بیرون رفت از ایمان معرفی کرده است.^۵ و در برخی از روایات، مهتوك کردن حیثیت «اربح ربا» تلقی شده است^۶ و نیز بعضی از روایات، عبادت تام را در دوری از هتك اعراض و حیثیت مردم دانسته است.^۷

خداوند بزرگ که بندگان مؤمن خویش را عزیز^۸ و سرآمد موجودات دانسته (منافقون/۸)، هرگز رضایت نمی‌دهد که شخصیت آنان از سوی دیگران ترور شود؛

۱ - سعدی، کلیات سعدی، تهران، انتشارات هرمس، ج ۱، ۱۳۸۵، ص ۶۱۹.

۲ - سوره مائده / ۳۲؛ نساء / ۹۲؛ بقره / ۱۹۴؛ براءت / ۳۶؛ و شورا / ۴۰.

۳ - سوره نساء / ۲۹.

۴ - ورام ابن ابی فراس، مجموعه ورام - تنبیه الخواطر، قم، مکتبه فقیه، ج ۱، بی تا، ج، ص ۱۱۵. «قَالَ النَّبِيُّ (ص) كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ دَمُهُ وَ مَالُهُ وَ عِرْضُهُ».

۵ - ر.ک: محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، تهران، نشر اسلامی، ج ۲، ۱۳۶۲، ج ۲، صص ۳۵۱-۳۵۴.

۶ - ورام ابن ابی فراس، پیشین، ص ۱۱۶: «وَقَالَ أَنَسٌ حَظَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ ص فَذَكَرَ الرَّبَا وَ عَظَّمَ شَأْنَهُ فَقَالَ إِنَّ الدَّرْهَمَ يَصْبِيهُ الرَّجُلُ مِنَ الرَّبَا أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ فِي الْخَطِيئَةِ مِنْ سِتٍّ وَ ثَلَاثِينَ زَيْنَهُ يَزِينُهَا الرَّجُلُ وَ أَرْبَى الرَّبَا عِرْضَ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ».

۷ - همان: «وَرَوَى أَنَّ النَّاسَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ (ص) كَانُوا لَا يَرَوْنَ الْعِبَادَةَ التَّامَةَ لَا فِي الصَّوْمِ وَ لَا فِي الصَّلَاةِ وَ لَكِنَّ فِي الْكُفِّ عَنِّ أَعْرَاضِ النَّاسِ».

۸ - محمد بن یعقوب کلینی، همان.

از این رو، قرآن کریم برای حفظ حرمت و حیثیت انسان با عوامل ترور شخصیت به مقابله برخاسته و راه‌های تهدیدکننده امنیت حیثیت و اعراض را مسدود کرده است؛ منع تجسس و عیب‌جویی (بینه/۷) منع غیبت و عیب‌گویی (حجرات/۱۱؛ همزه/۱)، جلوگیری از بکارگیری القاب زشت و منع از تهمت و افترا (حجرات/۱۲؛ نور/۴) و مانند آن، تدابیری امنیتی است که از ناحیهی شریعت محمدی (ص) برای جلوگیری از تخریب شخصیت انسانها وضع شده است.

از مجموع احکامات و نظامات بشری نیز بر می‌آید که هتك حیثیت و شرف اشخاص ممنوع است. در اعلامیه حقوق بشر ۱۹۴۸ در ماده ۱۲، شرافت و حیثیت، مصون از تعرض شناخته شده است و مقنن جمهوری اسلامی افغانستان نیز حیثیت افراد را محترم شمرده و تجاوز بر آن را محکوم کرده است. چنان‌که در ماده ۲۴ قانون اساسی افغانستان مقرر شده است که آزادی و کرامت انسان از تعرض مصون است و دولت به احترام و حمایت از آزادی و کرامت انسان مکلف است. در قوانین جزایی، برای مجرمین علیه «حیثیت»، مجازاتی مقرر شده است.

د) ساختار کتاب

مطالب این کتاب در دو بخش قرار می‌گیرند:

بخش اول که عنوان «جرایم علیه حیثیت در باب حدود» دارد، دارای دو فصل است؛ فصل اول دارای عنوان «زنانی به عنف و اکراه» است که مشتمل بر دو مبحث است؛ در مبحث اول «ارکان تشکیل دهنده زناهی به عنف» و در مبحث دوم «مجازات زناهی به عنف و لواحق آن» مورد مطالعه قرار می‌گیرد. فصل دوم عنوان «قذف» دارد

۱ - کرامت در لغت دارای معانی مختلفی است که مهمترین آنها عبارت است از: ارزش، حرمت، حیثیت، بزرگواری، شرافت، انسانیت، مقام، موقعیت، جایگاه، منزلت، نواختن از فرومایگی و پاک بودن از آلودگی‌ها و... ر.ک: علی اکبر دهخدا؛ لغت نامه، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ ۱، ۱۳۷۳، ج ۱۱، ص ۱۶۰۷۰.

که در دو مبحث، مورد تحقیق قرار می‌گیرد؛ در مبحث اول «ارکان تشکیل دهنده جرم قذف» و در مبحث دوم «مجازات جرم قذف و لواحق آن»، مطرح می‌گردد.

بخش دوم عنوان «جرایم علیه حیثیت در باب تعزیرات» دارد و شامل سه فصل است که در فصل اول «جرم توهین» در دو مبحث مورد بحث قرار می‌گیرد: در مبحث اول «ارکان تشکیل دهنده توهین» و در مبحث دوم آن «مجازات توهین».

در فصل دوم «جرم افترا» در دو مبحث، مورد مطالعه قرار می‌گیرد که مبحث اول آن «ارکان تشکیل دهنده افترا» و مبحث دوم «مجازات افترا و لواحق آن» است.

فصل سوم دارای عنوان «افشای سرّ» است و ساختار آن را دو مبحث می‌سازد که در مبحث اول سعی می‌شود از «ارکان تشکیل دهنده افشای سرّ» و در مبحث دوم از «مجازات افشای سرّ و لواحق آن» بحث و مطالعه صورت بگیرد.

بخش اول

جرایم علیه حیثیت در باب حدود

- زنای به عنف و اکراه

- قذف

فصل اول

زنای به عنف و اکراه

- ارکان تشکیل دهنده جرم زنای به عنف و اکراه

- مجازات زنای به عنف و اکراه و لواحق آن